

Załącznik nr 3 do wniosku z dn. 30.04.2019 o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce

Autoreferat

dr Lech Rubisz

**Instytut Politologii
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Opolski**

Spis treści

I. Informacje wstępne.....	3
1. Imię i Nazwisko.....	3
2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe	3
3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych....	3
II. Wskazanie osiągnięcia naukowego	4
1. Wykaz publikacji składających się na cykl.....	4
2. Omówienie osiągnięcia naukowego.....	5
a) Wprowadzenie	5
b) Związek tematyczny, problemowy i interdyscyplinarny, cyklu publikacji.....	8
c) Podsumowanie	15
III. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych	17
1. Wykaz i omówienie przedłożonych do oceny publikacji	18
2. Wykaz i omówienie innych osiągnięć naukowo-badawczych.....	22

I. Informacje wstępne

1. Imię i Nazwisko

LECH, ANDRZEJ RUBISZ

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- magister historii, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu, 1980 rok;
- doktor nauk humanistycznych, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu, 1989 rok; tytuł rozprawy doktorskiej „Wizja demokratycznego socjalizmu w myśli politycznej PPS 1944-1948”.
- Dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia:
 - dyplom Ministerstwa Skarbu Państwa potwierdzający złożenie z wynikiem pozytywnym egzaminu dla kandydatów na członków rad nadzorczych w spółkach Skarbu Państwa, 2002.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 1980 – obecnie - Uniwersytet Opolski (wcześniej, do 1994 roku, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu);
- 2012 – obecnie - Dyrektor Instytutu Politologii Uniwersytetu Opolskiego;
- 2018 – obecnie - Kierownik Dyscypliny Nauki o polityce i administracji
- 1998-2012 - Zastępca dyrektora Instytutu Politologii Uniwersytetu Opolskiego;
- 2012-2020 – Członek Senatu Uniwersytetu Opolskiego;
- 2012-2020 - Członek Senackiej Komisji ds. Organizacji i Rozwoju Uniwersytetu Opolskiego;
- 2012-2020 - Członek Senackiej Komisji ds. Statutu;
- 2016-2020 - Członek Rady Wydziału Nauk Społecznych;
- 2008-2012 - Członek Senackiej komisji ds. budżetu;
- 1999-2011 - Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu.

II. Wskazanie osiągnięcia naukowego

Na podstawie art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki jako osiągnięcie naukowe wskazuję:

- cykl publikacji powiązanych tematycznie pod tytułem

-

Teoria polityki a myśl polityczna – myślenie o polityce a myślenie polityczne.

Aksjologiczna geneza teoretycznej wiedzy o polityce

1. Wykaz publikacji składających się na cykl

Wstęp

1. L. Rubisz, *Neutralność jako kryterium naukowości politologii*, [w:] *Podejścia badawcze i metodologie w nauce o polityce*, red. B. Krauz-Mozer, P. Ścigaj, Seria Wydawnicza Uniwersytetu Jagiellońskiego Societas, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2013, s. 163-185.

Myślenie o polityce. Polityczność i polityka

2. L. Rubisz, *Płynność jako cecha polityczności. Carl Shmitt i Zygmunt Bauman a współczesny dyskurs o granicach polityki*, „Studia Politologiczne”, vol. 37, s. 130-145.

3. L. Rubisz, P. Slováček, *Przemoc jako konstytutywny element teorii polityczności. Carl Schmitt a tzw. kwestia żydowska*, „Hybris” nr 34 (2016), s. 54-73.

4. L. Rubisz, *Polityczność historii. Uwagi teoretyczne i metodologiczne*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, nr 43/2014. s. 23-28.

5. L. Rubisz, *Polityka jako widowisko*, [w:] *Mediatyzacja kampanii politycznych*, red. M. Kolczyński, M. Mazur, S. Michalczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2009, s. 108-114.

6. L. Rubisz, *W obronie polityki (w Polsce)*, [w:] *Antynomie polityczności*, red K. Minkner, L. Rubisz, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2013, s. 15-25.

7. L. Rubisz, *Is this the end of the managers' capitalism? James Burnham's theory and the world's economic crisis of 2008*, „Вісник Хмельницького національного університету”, 2009, Nr 6, Том 2 (142), s. 239-242.

8. L. Rubisz, *Municipal democracy or democratic governance in the cities? Axiological and procedural aspects* [w:] *Cities In Transition. Urban Governance In Olomouc Region and*

Opole Voivodeship, red. E. Ganowicz, L. Rubisz, R. Sztwiertnia, Civipolis o.p.s., Olomouc 2013, s. 25-36.

Myślenie polityczne. Podmioty polityki

9. L. Rubisz, *Through values to benefits. The axiological dimension of interest groups in Poland*, „Polish Political Science Yearbook” 2002/XXXI, s. 129-139.

10. L. Rubisz, *Ideologiczne podstawy przywództwa politycznego*, [w:] *Przywództwo polityczne. Teorie i rzeczywistość*, red. L. Rubisz, K. Zuba, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 144-158.

11. L. Rubisz, *Biurokracja a państwo. Z perspektywy współczesnych doktryn politycznych*, [w:] *Biurokracja. Fenomen władzy politycznej w strukturach administracyjnych*, red. K. Zuba, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 85-103.

12. L. Rubisz, *Platforma Obywatelska. Tradycje i inspiracje światopoglądowe*, [w:] *Platforma Obywatelska*, red. M. Migalski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 82-98.

13. L. Rubisz, *Prawo i Sprawiedliwość – konserwatyzm tu i teraz*, [w:] *Prawo i Sprawiedliwość*, red. M. Migalski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 56-84.

14. L. Rubisz, *Sojusz Lewicy Demokratycznej. Dylemat tożsamości ideowej w dobie postpolitycznej i w polskich warunkach*, [w:] *Sojusz Lewicy Demokratycznej*, red. M. Migalski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 7-28.

15. L. Rubisz, *Trzecią Drogą w III RP. Tradycje i zasady ideowe Polskiego Stronnictwa Ludowego*, [w:] *Polskie Stronnictwo Ludowe*, red. M. Migalski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013, s. 7-25.

16. L. Rubisz, *Lewica versus prawica. Teoretyczne interpretacje podziału i jego instytucjonalizacja*, [w:] *Idee – instytucje – demokracja. Instytucjonalizacja polskiej transformacji ustrojowej*, red. L. Rubisz, Toruń 2006, s. 179-201..

2. Omówienie osiągnięcia naukowego

a) Wprowadzenie

W moim przekonaniu, ubiegający się o awans naukowy powinien przedstawić nie tylko przedmiot swoich zainteresowań naukowych i przyporządkować go do dyscypliny (dyscyplin), ewentualnie do subdyscypliny (subdyscyplin), ale przede wszystkim powinien złożyć swego rodzaju deklarację tożsamości metodologicznej. W naukach o polityce samookreślenie metodologiczne z pewnych powodów, na których wyliczanie nie ma tu miejsca, jest według mnie szczególnie istotne. Dlatego od odpowiedzi na pytanie „Kim jesteś

politologu?” – postawione w tytule pracy krakowskich politologów – rozpoczynam swój autoreferat.

Jestem zwolennikiem realizmu ontologicznego, ponieważ w badaniu rzeczywistości politycznej lokacja pomiędzy modelowym naturalizmem i modelowym antynaturalizmem powinna być – według mnie – oczywista. Dlaczego oczywista i co dla mnie oznacza owo „pomiędzy”, będę tłumaczył dalej. Wzorcowy naturalizm opiera się na przekonaniu, że świat możliwy do naukowego poznania istnieje poza nami, rządzi nim obiektywne, więc od nas samych i naszej wiedzy o nim niezależne prawa. Odkrywanie i konceptualizowanie tych praw przez zewnętrznego obserwatora jest nie tylko możliwe, ale wręcz konieczne, aby wyniki jego obserwacji nazywać nauką. Naturalistyczna ontologia, naukowość rezerwuje w rzeczywistości wyłącznie dla dyscyplin empirycznych i ścisłych. Wzorcowy antynaturalizm natomiast, wyjaśniany w podobnym jak poprzednio uproszczeniu, empiryzmu nie stawia jako warunku poznania świata. Oprócz świata fizycznego bowiem jest jeszcze konstruowany przez ludzi świat społeczny a ten, nie istniejąc obiektywnie, nie podlega twardym i stałym prawom, więc nie da się wyjaśniać go ani opisywać za pomocą trwale falsyfikowalnych teorii/prawd. Jeśli rzeczywistość społeczna paradoksalnie ma jakąś naturę, to jest nią nieustanne tworzenie i stawanie się. Według antynaturalistów owo *in statu nascendi*, to suma wielokierunkowych ludzkich działań motywowanych subiektywnymi interpretacjami otoczenia społecznego i własnej w nim pozycji. Konsensus między subiektywnymi interpretacjami prowadzi wprawdzie do budowania względnie trwałych instytucji społecznych, jednak ich niezmiennosc trwa tyle, ile czasu wymaga uzgodnienie między nowymi interpretacjami. Oczywiście jest zatem, iż to nie empiryzm, lecz interpretacjonizm jest dominującym paradygmatem badawczym w ontologii antynaturalizmu.

Spór między wzorcami ontologicznymi sprowadza się więc w istocie do interpretacji (sic) co jest istotą nauki – wyłącznie ustalenie prawdy czy także samo dochodzenie do prawdy. To spór niezmiennie fundamentalny, choć dziś drugorzędny, bo formalnie rozstrzygnięty – refleksja o rzeczywistości politycznej nie jest już uznawana za jedną ze sztuk, lecz naukę. W tym miejscu, jedynie zdawkowo, odniosę się do wcześniej stwierdzonej oczywistości wyboru realistycznej orientacji ontologicznej w badaniu polityki. Jeśli politolog deklarowałby się wzorcowym naturalistą, musiałby konsekwentnie przyjąć, iż polityka nie jest społecznie konstruowana a jej substancję tworzą wyłącznie obiektywne prawa. Wówczas dołączyłby do grona tych przedstawicieli nauk społecznych, którzy hołdując tradycji pozytywistycznej wykluczają tożsamość naukową politologii. Gdyby natomiast politolog opowiedziałby się jako wzorcowy antynaturalista, to również w konsekwencji musiałby

uznać, iż w polityce nie da się zaobserwować jakichś prawidłowości możliwych do ubrania w teorii czy choćby tylko generalizacje. I dalej, musiałby zaakceptować ograniczenie nauki o polityce do interpretowania innych interpretacji, tylko tego, co ludzie myślą o polityce. Ta podwójna hermeneutyka prowadziłaby wiedzę o polityce w obszary filozofowania zamiast nauki. Wracając do kwestii praktykowania nauki w jej formalnych ramach zaryzykuję twierdzenie, że ogromna większość przedstawicieli nauk społecznych, w tym politologów, sytuuje się swoimi badaniami w szerokim spectrum między wzorcami naturalizmu i antynaturalizmu, zaś spór między tymi ontologiami na swoje potrzeby rozstrzyga, bardziej lub mniej świadomie, na poziomie epistemologicznym – tradycji, szkół, paradygmatów i perspektyw badawczych, z którymi się identyfikuje, a niekiedy wręcz na poziomie doboru metod i technik adekwatnych do przedmiotu badania. Zatem realizm ontologiczny nie w każdym przypadku – podmiotowo i przedmiotowo – oznacza to samo.

Realizm ontologiczny w moim przypadku definiuję jako stosunkowo wąską przestrzeń między naturalizmem i antynaturalizmem, nie pośrodku jednak, ale bliżej tego drugiego. Oto jego założenia.

1. Polityka, jest konstruktem społecznym, produktem sytuacyjnie uwarunkowanych i zmiennych w czasie ludzkich interpretacji. Tworzy się i staje się sobą za sprawą ludzi, ale nie według jakiegoś jednego, zbiorowego i z góry ustalonego planu, a jej kierunku nie wyznacza racjonalna wola. W tym sensie polityka nie jest zjawiskiem istniejącym obiektywnie, jak świat przyrody. Z drugiej jednak strony, owo nieustanne tworzenie i stawanie się polityki (zjawiskowość), jest samo w sobie obiektywnym procesem – polityka także dzieje się.
2. Rzeczywistość polityczną w znaczącym stopniu porządkują dające się zaobserwować ogólne prawidłowości, determinanty i ciągi przyczynowo skutkowe, swego rodzaju reakcje łańcuchowe. Mimo, że nie są one powtarzalne i nie rządzą nimi żelazne prawa, bo zdolni do refleksji ludzie mogą wywierać wpływ na ich przebieg oraz rezultaty, to możliwe jest ich naukowe poznanie: identyfikowanie, opisywanie i wyjaśnianie, a także – co podkreślam – empatyczne rozumienie, bez którego wiedza o polityce byłaby niepełna.
3. Naturę polityki konstytuuje i strukturyzuje jej substancję następująca triada: myślenie – działanie – instytucja. Wbrew przekonaniu niektórych politologów myślenie nie jest prepolityczne, ale jak najbardziej razem z działaniem i instytucją politykę współtworzy, pochodzi z jej wnętrza i stanowi o organiczności tego zjawiska. Pierwszeństwo politycznego myślenia ma tylko charakter formalny, bo przecież jego

obecność i moc sprawcza daje o sobie znać na każdym etapie procesu dziania się polityki.

Wracam do wyrażonego na wstępie przekonania o niezbędności metodologicznego samookreślenia się przez występującego o samodzielność naukową politologa. Daję temu przekonaniu wyraz umieszczając na czele cyklu publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe, artykuł „*Neutralność jako kryterium naukowości politologii*”. Zawarłem w nim (streszczone wyżej) kluczowe dla mojej orientacji ontologicznej, w konsekwencji także epistemologicznej, rozważania o naturze polityki oraz determinowanych przez nią wzorcach naukowości badań politologicznych. Jednak nie tylko dlatego otwiera on cykl publikacji. Systematyzuję w tym tekście również argumenty świadczące o aksjologicznej genezie polityki (zaangażowane myślenie przechodzi w działanie i utrwała się w instytucjach) oraz przemawiające za „uwikłaniem” nauk o polityce, w tym teorii polityki, w nieuchronne wartościowanie (chcąc odzegnać się od jego znaczenia wartościującego, umyślnie wyraz uwikłanie opatrzyłem cudzysłowem). Owo „uwikłanie” ujawnia się i wyraża między biegunami dychotomii neutralność *versus* zaangażowanie a ta z kolei, stanowi punkt wyjścia do tezy niniejszego autoreferatu.

b) Związek tematyczny, problemowy i interdyscyplinarny, cyklu publikacji

Tytuł cyklu brzmi: *Teoria polityki a myśl polityczna – myślenie o polityce a myślenie polityczne. Aksjologiczna geneza teoretycznej wiedzy o polityce*. Przypominam go w tym miejscu, ponieważ w zgodzie z zasadą komunikacji naukowej chcę na wstępie ustalić moje rozumienie niektórych tytułowych pojęć. *Teorię polityki* oraz *myśl polityczną* traktuję jako dwie epistemologie poznania polityki i tym samym dwie odpowiadające im interdyscypliny nauki o polityce. *Myślenie o polityce* oraz *myślenie polityczne* oznaczają w tytule dwa typy refleksji: naukową, w założeniu neutralną/obiektywną oraz nienaukową, w założeniu zaangażowaną/subiektywną. Ważącą rolę w pierwszej części tytułu odgrywają myślnik oraz spójniki. Zaznaczam za ich pomocą równoważność dwóch zestawień porównawczych. Na temat pierwszego zestawienia, tzn. teorii polityki i myśli politycznej jako formy i przedmiotu poznania, powstało wiele opracowań teoretyczno-metodologicznych, między innymi: Zbigniewa Bloka, Andrzeja Jabłońskiego, Mirosława Karwata, Barbary Krauz-Mozer, K. Minknera, Waldemara Parucha. Znajdziemy w nich rozważania o teorii jako takiej, jej formach i funkcjach, atutach (intuicja) i słabościach (interpretacja) w badaniu zjawiska polityki, czy też – jak u ostatniego z wymienionych autorów – próbę zbudowania katalogu

form myśli politycznej. Zdając sobie sprawę ze złożoności analizowanej w tych pracach problematyki w tym miejscu wyjaśnię tylko, że teorię polityki rozumiem jako ciągle otwarty zasób unaukowionej wiedzy teoretycznej o zjawisku polityki, na który składają się: refleksja o samej naturze polityki, wyrażana w postaci integralnych teorii ogólnych oraz integralnych teorii szczegółowych jak również ogólne oraz szczegółowe teorie aspektowe, wypracowywane w badaniach interdyscyplinarnych lub w naukach politologii pokrewnych. Myśl polityczną natomiast, definiuję tu jako unaukowaną wiedzę o pewnym fragmencie polityki – myśleniu politycznemu jej podmiotów, dziś i w przeszłości. Wyraża się ono w formie warunkowanych światopoglądowo politycznych ideologii, doktryn, idei, programów oraz – co w moich pracach istotne – w formie autorskich teorii politycznych czy filozofii politycznych. Konkludując wyjaśnianie tytułu cyklu publikacji, zwracam uwagę, że teorię polityki i myśl polityczną jako interdyscypliny łączy pewien widoczny, formalny związek oraz związek substancjalny, mniej ewidentny a przynajmniej nie zawsze uświadamiany.

Praktyka uprawiania teorii polityki dowodzi, że można wyodrębnić w niej trzy szkoły intelektualne z zastrzeżeniem, iż ujmuję je modelowo a przynależność do nich nie zawsze jest stała, niekiedy bywa wręcz okazjonalna; granice między nimi są niewyraźne, mówimy więc w poszczególnych przypadkach raczej o nachyleniu, niż o jednoznacznym przyporządkowaniu. Pierwsza koncentruje się na teorii (na temat) teorii, czyli docieka czym jest teoria *sensu largo* a w niej *sensu stricto* teoria polityki. Tym sposobem teoria polityki – jako interdyscyplina – zbliża się do logiki poznania naukowego w ramach metodologii ogólnej, a w niej metodologii nauk społecznych. Druga szkoła zgłębia naturę samej polityki, ustala jej obszar oraz aspekty, konstruuje i rekonstruuje pojęcia posługując się przy tym wszystkim własną interpretacją wyprowadzaną z obserwacji, intuicji czy też z innych, tak samo wtórnych interpretacji. W pewnym zakresie ociera się ona o filozofię polityki. Trzecia szkoła, spełniając te same zadania co druga, tym od niej się różni, że oprócz własnej obserwacji i intuicji korzysta ze źródeł tkwiących w samej polityce. Są to interpretacje pierwotne; myślenie polityczne jej podmiotów (indywidualnych, zbiorowych i instytucjonalnych) o polityce w znaczeniu ogólnym i szczegółowym, ale również aspektowym (na przykład społecznym, kulturowym, ekonomicznym, prawno-ustrojowym). Owe interpretacje pierwotne wyrażają się – jak wyżej pisałem – w formie politycznych teorii i filozofii, ideologii, idei, doktryn i programów. Ta szkoła uprawiania teorii polityki bliska jest interdyscyplinie myśl polityczna, której – co zaznaczam – historia idei czy doktryn politycznych stanowi tylko służebną część. Swoje uprawianie teorii polityki lokuję w trzeciej z wymienionych szkół, której założenia

teoretyczno-metodologiczne łączą tematycznie i problemowo cykl 16 publikacji przedstawionych do oceny jako osiągnięcie naukowe.

Cykl publikacji otwiera artykuł *Neutralność jako kryterium naukowości politologii*, który spełnia w nim rolę wstępu. Formalną celowość (jako wstępu) tej publikacji uzasadniałem powyżej. Pisałem też o jego merytorycznej funkcjonalności wobec całości osiągnięcia naukowego. Zreasumuję tylko, że pod względem formalnym stanowi on wyraz mojej samowiedzy teoretyczno-metodologicznej, natomiast pod względem merytorycznym jest sumą moich przemyśleń na temat orientacji ontologiczno-epistemologicznych oraz ich znaczenia dla politologa w wyborze strategii badania rzeczywistości politycznej.

Kolejne 15 publikacji cyklu podzieliłem na dwie części według kryterium źródeł, z których wywodzę refleksją teoretyczną. W ramach tych części znalazły się publikacje ujmujące politykę jako zjawisko integralne jak również te odnoszące się do jej fragmentów lub aspektów. Dlatego opatrzyłem je podtytułami: I. *Myślenie o polityce. Polityczność i polityka* i II. *Myślenie polityczne. Podmioty polityki*. W publikacjach pierwszej części, w skład której wchodzi 7 prac (w wykazie pozycje od 2 do 8), autorską refleksję o zjawisku polityki jako takim wyprowadzam z filozofii/teorii politycznych reprezentujących różne nurty myślenia o polityce. Drugą część tworzy 8 publikacji (w wykazie pozycje od 9 do 16), w których przedmiotem ujęcia teoretycznego czynię wybrane obiekty/podmioty polityczne. Charakter ich politycznej podmiotowości, teoretyczne myślenie o nich oraz ich myślenie polityczne stanowią dla mnie podstawę do weryfikowania i dopełniania teorii szczegółowych na ich temat, w konsekwencji także ogólnych teorii polityki. Ten krótki opis zawartości cyklu publikacji wstępnie potwierdza moją wcześniejszą deklarację do trzeciej szkoły uprawiania teorii polityki, chociaż „zaglądam” też do szkoły pierwszej (publikacja nr 1) i drugiej (publikacja nr 5 i 6). Jeszcze jedna uwaga o charakterze porządkującym: poszczególnych publikacji nie będę kolejno streszczał; przyjąłem zasadę ich grupowego komentarza.

Pierwszymi trzema pracami części pierwszej cyklu („Płynność jako cecha polityczności. Carl Schmitt i Zygmunt Bauman a współczesny dyskurs o granicach polityki”, „Przemoc jako konstytutywny element teorii polityczności. Carl Schmitt a tzw. kwestia żydowska” oraz „Polityczność historii. Uwagi teoretyczne i metodologiczne”) przyłączam się do dyskusji o pojęciu polityczności, która przynajmniej od dekady toczy się w polskiej politologii, a mówiąc ściśle w środowisku teoretyków polityki. Ma ono swoje prazródło w filozofii (teologii) politycznej Carla Schmitta, który rzeczownikiem odprzymiotnikowym „polityczność” podzielił rzeczywistość społeczną na to, co polityczne i/więc zjednoczone oraz na to, co niepolityczne i/więc rozproszone. Wyjście z rozproszenia i wejście w zjednoczenie

jest dla istoty ludzkiej awansem do człowieczeństwa. Niepolityczne jest wrogiem politycznego, wystarczy więc w tę figurę wroga wpisać coś lub kogoś, aby uzasadnić użycie przemocy. Tyle w największym skrócie o pojęciu polityczności w wydaniu C. Schmitta. Dziś to pojęcie odżywa na nowo wśród myślących politycznie intelektualistów oraz myślących o polityce teoretyków. Dla tych pierwszych, podobnie jak dla C. Schmitta, stanowi ono narzędzie krytyki współczesnej liberalnej demokracji z jej kulturowo i ekonomicznie wolnorynkowym społeczeństwem. Tak prawicowi jak i lewicowi intelektualiści, choć nie w tak zteologizowanej formie, postulują przywrócenie polityce polityczności, nadanie jej mocy sprawczej w kreowaniu rzeczywistości społecznej. Wśród teoretyków polityki natomiast, pojęcie polityczności stało się popularne nie ze względu na jego schmittowskie, ideologiczne przesłanie, ale z zupełnie innych powodów. Dostrzegli przede wszystkim jego eksplanacyjny potencjał w zgłębianiu natury rzeczywistości politycznej. Są wśród nich tacy, którzy polityczność postrzegają jako pojęcie od pojęcia polityki odrębne, autonomicznie określające rzeczywistość polityczną. Inni znów polityczność widzą jako zespół cech, syndromów, które w ciągłym tworzeniu i stawaniu się rzeczywistości politycznej, odkrywane i nazywane, pozwalają na dopełnianie naszej wiedzy o polityce.

Polityczność była kategorią analityczną w trzech pierwszych publikacjach, natomiast w dwóch kolejnych („W obronie polityki (polskiej)” oraz „Polityka jako widowisko”) jest nią metafora. Metaforyczność jest interesującą perspektywą spojrzenia na zjawisko polityki, ponieważ stwarza możliwość konstruowania jego niesformalizowanych, przez to niekonwencjonalnych definicji. Z inicjatywy warszawskiego środowiska teoretyków polityki w latach 2001- 2005 ukazał się trzytomowy zbiór pod tytułem *Metafory polityki*, który mieści kilkadziesiąt artykułów testujących eksplanacyjny potencjał metaforyczności; zestawienia dwóch nietożsamyh, nierównoważnych i nazewnictwo niezamiennych zjawisk. Zestawienie to – *polityka jako...* – umożliwia rozumienie przez odczuwanie, które tak bywa potrzebne w percepcji głębszych i ukrytych znaczeń zjawiska polityki, niemożliwych do przekazania w formalnych definicjach. W tym celu, w dwóch wymienionych wyżej artykułach posłużyłem się siedmioma metaforami, polityka jako: widowisko, moralność, kompetencja, moc władzy, ideologia oraz konflikt. Łączy te publikacje wspólna dla obu refleksja. Otóż wyjaśnianie zjawiska polityki za pomocą metafory uświadamia jak wiele dzieli to, czym jest polityka, od tego, jak wyobrażamy sobie czym jest albo czym powinna być. Ale metafora ma to do siebie, że posługując się nią, wskazujemy czym polityka jest i równocześnie czym ona nie jest.

Pierwszą część cyklu publikacji zamykają dwie prace: „Is this the end of the managers' capitalism? James Burnham's theory and the world's economic crisis of 2008”

oraz “Municipal democracy or democratic governance in the cities? Axiological and procedural aspects”. Wspólną dla nich kategorią analityczną jest predykcja. W statystyce predykcję wykorzystuje się jako procedurę, która na podstawie danych ilościowych identyfikuje trwałe tendencje, by następnie formułować całościowe prognozy. W przypadku nauki o polityce, na podstawie interpretacji danych ilościowych a także jakościowych, identyfikuje się i obserwuje w długich przedziałach czasu ciągi przyczynowo-skutkowe, określa rządzące nimi mechanizmy oraz potencjalne zakłócenia płynące z ich pozapolitycznego otoczenia. Następnie, korzystając z już istniejących w naukach społecznych generalizacji, wytycza się kierunek procesu zmiany politycznej. W konsekwencji formułowana jest prognoza stanu polityki w przyszłości. Metoda predykcji może być stosowana w poznaniu polityki jako zjawiska integralnego jak również jej podsystemów. Warto na koniec zaznaczyć, że predykcja do teorii polityki wnosi nie tylko myślenie procesualne, ale pozwala również na wykorzystanie w niej – podobnie jak w przypadku metafory – wyobraźni i intuicji. W wymienionych publikacjach odniosłem się do dwóch ujęć predykcyjnych. Autorem pierwszego jest James Burnham, który w wydanej w 1941 roku książce *The Managerial Revolution* prognozuje, że jeszcze w XX wieku politykę zdominuje nowa klasa – klasa menadżerów. Obserwując dwa współistniejące procesy, rozproszenia własności i oddzielenia jej od zarządzania w sferze ekonomiki oraz rozmnażanie się funkcji państwa w sferze polityki, zauważył wzrastające zapotrzebowanie na wykształcone kadry zarządzające i administrujące. To one jako w przyszłości najliczniejsza i najbogatsza klasa, przejmując stanowiska w administracji państwowej i gospodarczej, będą sprawować realną władzę. W rezultacie – jak prognozował J. Burnham – panowanie polityczne przeniesie się z demokratycznych organów przedstawicielskich do anonimowych, nieformalnych korporacji menadżersko-eksperskich, których członkowie będą wymieniać się na stanowiskach w sferze politycznej i ekonomicznej. Podobną prognozę sformułował Benjamin Barber w książce *If Mayors Ruled the World. Dysfunctional Nations. Rising Cities* wydanej w 2013 roku. Realna władza – według tego autora – jeszcze w tym wieku przeniesie się z poziomu państwa narodowego na poziom miast. Uzasadnia on swoją prognozę wnioskami z obserwacji dwóch równoległych procesów. Jeden, to masowa emigracja ludności z prowincji do miast oraz z ich centrum na obrzeża. W ten sposób powstają wielkie aglomeracje miejskie, w których ludzie znajdują wszystko, co dotychczas zapewniało państwo. Drugim natomiast, jest cedowanie przez państwo swoich dotychczasowych funkcji na poziom samorządów oraz agencji branżowych i terenowych. Puentując obydwie prognozy można stwierdzić, że wizję polityki J. Burnhama częściowo pozytywnie zweryfikował kryzys 2008 roku, co uzasadniam w moim

artykule. Natomiast wizja polityki według B. Barbera, jako zbyt świeża, nie miała szans na potwierdzenie, co również uzasadniam w moim artykule.

Publikacje drugiej części cyklu, zaznaczonej podtytułem *Myślenie polityczne. Podmioty polityki*, będę omawiał grupowo, jak to robiłem w przypadku części pierwszej. Zanim do tego przystąpię, jedna uwaga o podmiotowym myśleniu politycznym. Jest ono z założenia zaangażowane więc subiektywne w przeciwieństwie do myślenia o polityce, które z założenia jest neutralne i obiektywne. Do tego, na ile te założenia są trafne, odniosę się w podsumowaniu niniejszego autoreferatu. Teraz zaznaczę jeszcze raz, że głównym powodem wskazania 8 publikacji jako części w ramach całego cyklu było źródło mojej refleksji teoretycznej (podmioty polityki).

Pierwszą grupę artykułów, oznaczoną w cyklu numerami 9, 10, 11, tworzą: „Through values to benefits. The axiological dimension of interest groups in Poland”, „Ideologiczne podstawy przywództwa politycznego” oraz „Biurokracja a państwo. Z perspektywy współczesnych doktryn politycznych”. Zgodnie z wcześniejszym założeniem omówię je łącznie, ale uczynię to także dlatego, iż ukazały się w trzech tomach Serii Wydawniczej *Człowiek i Polityka*. Podmiotami politycznymi, konstruującymi swoją wizję polityki przez pryzmat własnego w niej położenia, są w tych publikacjach: grupy interesu, biurokracja oraz przywódcy polityczni. Dwa pierwsze, to z pozoru aktorzy niepolityczni, przynajmniej deklaratywnie trzymający się z dala od polityki, jeśli za wyróżnik polityczności przyjmie się otwarte dążenie do władzy uzasadniane niezgodą na istniejący, ideowy kształt polityki. Grupy interesu, będąc ogniwem pośredniczącym między społeczeństwem a władzą, nominalnie reprezentują interesy i dążenia tylko branżowe i środowiskowe a nie dużych grup społecznych jak partie, więc z założenia w polityce nie uczestniczą. Z tych samych powodów niepolityczna jest też z założenia biurokracja państwowa. Różnica między grupami interesu a biurokracją polega jedynie na tym, że ten drugi aktor – nominalnie niepolityczny – stanowi ogniwo pośredniczące między władzą a społeczeństwem, nie zaś na odwrót, jak pierwszy. Jest zatem instrumentem wpływu władzy na społeczeństwo a nie społeczeństwa na władzę, jak pierwszy. Nieco inaczej sprawa ma się z upodmiotowionym przywództwem – jest ono nominalnie polityczne. Przede wszystkim jednak – jak sądzę – ze względów semantycznych. Sam fenomen przywództwa bowiem, rodzi się w tkance społecznej. Przywództwo może stawać się i przestawać być politycznym a przywódcy mogą wchodzić w politykę i z niej wychodzić. Mogą być najpierw przywódcami religijnymi, moralnymi, sytuacyjnymi, przywódcami opinii, itp. Dopiero wówczas, gdy dostrzeże ich polityka, albo zostaną do polityki delegowani przez niezadowolonych ze swojego położenia zwolenników, ich

przywództwo staje się polityczne. Konkludując rozważania w trzech powyższych publikacjach chcę powiedzieć, że: grupy interesu, biurokracja, przywództwo stają się polityczne wówczas, gdy w zbiorowościach społecznych, lub w nich samych, powstaną aksjologicznie motywowane interpretacje odrzucające istniejący stan polityki (bądź jego część) i postulujące stan pożądany.

Wśród pięciu publikacji, w cyklu od numeru 12 do 16, cztery traktują o podmiotach jak najbardziej politycznych, bo partiach i ukazały się w czterotomowej serii wydawniczej *Polskie Partie Polityczne*. Jednak nie o samą treść pojęcia partia polityczna chodziło mi w tych czterech artykułach. W zespole autorskim wyznaczono mi bowiem rolę interpretatora narracji ideowych i programów politycznych tych partii. Wychodząc w pewnym stopniu poza tę rolę sięgnąłem głębiej, do inspiracji światopoglądowych czy filozofii politycznych, których istnienia partie te nie zawsze są świadome, a przynajmniej nie artykułują tego w każdym przypadku w swoich dokumentach ideowo-programowych. Owe światopoglądy, filozofie czy ideologie potrzebne mi były do tego, aby odnaleźć w nich interpretacje polityki i jej wizje służące rozwijaniu teorii polityki. W tym miejscu tylko zaznaczę, że te aksjologicznie warunkowane interpretacje i wizje – przynajmniej od początku XX wieku – nie powstały z niczego, wyłącznie w głowach ich rozlicznych twórców. Oni wykorzystywali bowiem wiedzę już ustaloną, wytworzoną w naukach społecznych, w tym w teorii polityki, podobnie jak nauki społeczne, a w nich teoria polityki, korzystają z aksjologicznie uwarunkowanych interpretacji i wizji, a nawet przenikają nimi. Artykuł oznaczony w cyklu numerem 12 („Lewica versus prawica. Teoretyczne interpretacje podziału i jego instytucjonalizacja”), który ukazał się w IV tomie serii wydawniczej *Człowiek i polityka*, mieści rozważania o genezie lewicowo-prawicowej dychotomii oraz jej aktualności we współczesnej polityce. Ponadto w nim także znalazły się, potraktowane już łącznie, warunkowane aksjologicznie interpretacje o rodowodzie lewicowym oraz prawicowym. W treści wymienionych w tym akapicie pięciu publikacji można odnaleźć następujące wizje polityki, czy inaczej – następujące determinowane aksjologicznie teorie polityki: liberalną, konserwatywną, lewicową i agrarystyczną. Pojęciem organizującym pierwszą z nich jest katalaksja. U jego założen tkwi przekonanie, że człowiek jako istota racjonalna kieruje się w swoim postępowaniu życzliwą interesownością. Trzeba mu zatem pozostawić maksymalną swobodę w dążeniu do wymiany dóbr materialnych i wartości niematerialnych. W związku z tym polityka, to budowanie zinstytucjonalizowanej wolności we wszystkich obszarach życia jednostkowego i zbiorowego. Polityczność państwa natomiast, może się uzewnętrzniać jedynie w roli strażnika wolności oraz w roli rozstrzygającego spory arbitra. W koncepcie

konserwatywnym, zgodnie z zasadą providencjalizmu, polityka jest częścią stworzenia (przez Boga lub naturę), dlatego rola ludzi nie jest w niej podmiotowa. Politycznie podmiotowe są natomiast państwo, władza oraz wspólnota polityczna, których zadaniem jest strzeżenie tradycji i zapobieganie gwałtownym zmianom naruszającym naturalny, organiczny ład. Teoria polityki naznaczona wizją lewicową opiera się na założeniu, iż człowiek jest z natury dobry, złe mogą być przede wszystkim porządki społeczne i ustroje polityczne. Ów optymizm światopoglądowy przepełniony jest również wiarą w moc ludzkiego rozumu, dlatego istota polityki polega na tworzeniu społecznych i ustrojowych instytucji umożliwiających pełnię rozwoju człowieka żyjącego w solidarnej wspólnocie. W agraryzmie koncepcja polityki inspirowana jest idą ludowości, w której lokalizm, wspólnotowość i pochwała pracy na ziemi odgrywają rolę wiodącą. Praca na ziemi uświęca człowieka, bowiem zмага się on w ten sposób z przyrodą a nie drugim człowiekiem. Idea ludowości neguje więc politykę jako grę toczącą się na szczytach władzy, polityka jest w niej roztropnym działaniem na rzecz dobra wspólnego. Wymienione wizje/teorie polityki zostały szerzej omówione w pięciu ostatnich artykułach cyklu publikacji.

c) Podsumowanie

Omawiając cykl publikacji składających się na osiągnięcie naukowe, skupiłem się przede wszystkim na tematycznym, problemowym i subdyscyplinarnym związku między poszczególnymi publikacjami. W łączącym je omówieniu, swego rodzaju – komentarzu na marginesie, uogólniające refleksje teoretyczne są tylko kilkudzaniowo zapowiadane, na tyle tylko, na ile było to niezbędne do uzasadniania ich cykliczności. Dlatego w podsumowaniu chcę przedstawić wspólne dla cyklu publikacji generalizujące ustalenia, które według mojej subiektywnej opinii, stanowią mój autorski wkład do teorii polityki. Oczywiście ich ranga jest niejednakowa. Są to bowiem ustalenia rozwijające zasób teoretycznej wiedzy o polityce, jak również jedynie go porządkujące propozycjami innych podejść do niektórych zagadnień polityki. Poniżej wymieniam trzy takie ustalenia sumujące moje osiągnięcie naukowe.

- Płynność jest syndromem zjawiska polityczności a zarazem metaforą pogłębiającą rozumienie samego pojęcia polityczności. W teorii polityki występują a zarazem przenikają się wzajemnie dwa nurty myślenia o polityczności. Pierwszy poszukuje w polityce realnych jej objawów, zaś drugi posługuje się samym pojęciem jako narzędziem stwarzającym nowe możliwości odkrywania zjawiskowości polityki. Rzeczownik odprzymiotnikowy płynność godzi obydwie nurty myślenia. Zygmunt Bauman wykorzystał tę formę gramatyczną w kilku pracach do opisanie i wyjaśnienia ponowoczesności, najobszerniej w książce *Płynna*

nowoczesność. Nowoczesność – według niego – na skutek różnych zachodzących w niej zjawisk i procesów kulturowych drugiej połowy XX wieku, stała się płynna i przeszła w fazę ponowoczesną. Wykorzystałem baumanowską metaforę płynności do autorskiego konceptu ujmującego polityczność jako w polityce realne zjawisko a zarazem pojęcie pomocne w rozumieniu polityki. Można ów koncept streścić w następujący sposób: polityka, jako produkt nowoczesności, podlega tym samym procesom kulturowym, co sama nowoczesność; nowoczesność wraz ze swym produktem polityką, stając się coraz bardziej płynne przechodzą – pierwsza w ponowoczesność a druga w polityczność; zatem płynność, będąc cechą ponowoczesności, jest też cechą polityczności.

- Carl Schmitt nie był tylko neutralnym profesorem prawa i teoretykiem polityki.

Mimo tak sformułowanej tezy, to nie C. Schmitt pełni w niej rolę podmiotową. Jego nazwisko może bowiem otwierać długą listę autorów z szarej strefy między teorią polityki i myślą polityczną. Umieściłem go na tej liście na pierwszym miejscu, ponieważ on sam a przede wszystkim jego twórczość, będąc dla tej szarej strefy wyraziście reprezentatywna, dobrze oddaje sens dalszego wywodu.

Analizując twórczość C. Schmitta, wspólnie z czeskim badaczem Petrem Slováčkem ustaliłem, że schmittowska teoria polityczności była w istocie usprawiedliwieniem niemieckiego faszyzmu i pośrednio Holocaustu. To szczegółowe ustalenie jest dla teorii polityki o tyle istotne, że pojęcie polityczności wraz z jego autorskim rozwinięciem, odkryli na nowo nie tylko teoretycy polityki, ale również prawicowi i lewicowi intelektualisci, którzy oczywiście jego pierwotną część uwspółcześnili, adoptowali do nowych czasów. Działając na pograniczu neutralności i zaangażowania poddają oni krytyce liberalną demokrację za wyrzucenie państwa z polityczności. Ci pierwsi, teoretycznie uzasadniają i postulują przywrócenie władzy politycznej mocy sprawczej nawet za cenę pierwszeństwa woli przed konstytucją, decyzji przed ustawą. Drudzy natomiast, obwiniając liberalną demokrację o to samo, rozumieją polityczność jako przywrócenie państwu sprawczości w sferze ekonomicznej i społecznej. Wydaje się, iż teoretyzowanie na temat schmittowskiej polityczności, nawet teoretyzowanie zaangażowane, samo w sobie nie musi powodować konsekwencji w realnej polityce. Obserwacja potwierdza jednak, że z jednej strony między poziomem myślenia o polityce oraz myślenia politycznego a z drugiej między poziomem realnej polityki występuje ścisły związek, ponieważ to, co wypracowane w narracji teoretycznej przenika do narracji politycznej i na odwrót. W ten sposób, związane ze sobą narracje wpływają na proces polityczny. Jego podmioty jednostkowe i zbiorowe, zwłaszcza te zinstytucjonalizowane, w

wielu miejscach chętnie te narracje wcielają w życie. Świeże przykłady niektórych państw Europy czy Ameryki Środkowej dowodnie o tym świadczą.

- Relacja między teorią polityki a myślą polityczną, jako subdyscyplinami politologii, jest analogiczna do relacji między neutralnym z założenia myśleniem o polityce a zaangażowanym z założenia myśleniem politycznym. W obu przypadkach z założenia, nominalnie, ponieważ myślenie o polityce kształtuje się w przestrzeni nauki (głównie w teorii polityki), natomiast myślenie polityczne w przestrzeni polityki (podmioty polityczne). Można jednak zadać pytanie, czy uniwersytecki profesor C. Schmitt, to neutralny, myślący o polityce uczony, czy światopoglądowo, nawet ideologicznie zaangażowany myśliciel wpływający na realną politykę, bo dostarczający naukowych uzasadnień dla jej sprawczych aktorów. C. Schmitt to modelowy – można powiedzieć, że skrajny – przykład zacierania się granic między tym, co niepolityczne a tym, co polityczne. (tu uwaga na marginesie: potwierdza się baumanowska teza postmodernistycznej płynności). Można jednak podać mniej wyraziste przykłady i zadać to samo pytanie: czy profesorowie Z. Bauman, B. Barber, F. Fukuyama i wielu innych, to neutralni uczeni, czy zaangażowani myśliciele. Nie mówię już o tysiącach szeregowych, mniej lub bardziej znanych naukowcach, którzy w swoim nominalnie neutralnym myśleniu teoretycznym, w sposób zawoalowany lub nieświadomie, kierują się własnym światopoglądem czy nawet przekonaniem ideowymi. Teoria polityki i myśl polityczna oraz odpowiadające im myślenie o polityce i myślenie polityczne pozostają ze sobą w symbiotycznym związku. Można powiedzieć, że między subdyscyplinami teoria polityki i myśl polityczna przepływają, pojęcia i kategorie naukowe i analogicznie, że myślenie teoretyczne karmi się ideami myślenia politycznego, te zaś rozwija się dzięki unaukowionej teorii. W świetle takiego rozumowania, wydaje się potwierdzać tytułowa teza autoreferatu o aksjologicznej genezie teorii polityki.

III. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze wymieniam i omawiam w dwóch punktach. W pierwszym są nimi tylko publikacje, w drugim natomiast inne osiągnięcia naukowo-badawcze. Mój podoktorski dorobek publikacyjny liczy ponad 60 pozycji bibliograficznych. Składają się nań prace wydane w kraju i zagranicą, w języku polskim, angielskim, niemieckim i czeskim a wśród nich: 10 artykułów w czasopismach, 10 monografii redagowanych, oraz 32 rozdziały w monografiach redagowanych. Pozostałe, to tłumaczenie, przedruk, recenzja oraz kilka prac nie spełniających dziś pod względem objętości wymogów

artykułu naukowego. Dlatego w tej części autoreferatu omawiam i do oceny przedkładam 24 wybrane prace, które uważam za reprezentatywne dla moich zainteresowań naukowych. Podobnie w przypadku innych niż publikacje osiągnięć naukowych, w autoreferacie wykazuję i omawiam tylko te najważniejsze. Pełny wykaz publikacji naukowych oraz innych osiągnięć naukowo-badawczych i zawodowych zamieszczę w załączniku nr 5.

1. Wykaz i omówienie przedłożonych do oceny publikacji

1. L. Rubisz, *Historia jako nauka polityczna*, [w:] *Silesia – de te fabula narratur. Teksty ofiarowane Profesorowi Michałowi Lisowi*, red. M. Masnyk, Wydawnictwo Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2009, s. 407-414.
2. L. Rubisz, *Politologia – nauka i dydaktyka. Niektóre dylematy programu studiów politologicznych*, [w:] *Politologia w Polsce. Stan badań i perspektywy*, red. M. Cichosz, K. Zamorska, Wrocław 2006, s. 346-358.
3. L. Rubisz, *Euroentuzjizm, eurorealizm, eurosceptycyzm jako formy współczesnej polskiej myśli politycznej*, [w:] *Demokracja – społeczeństwo – globalizacja. W kręgu problemów współczesnej demokracji*, red. A. W. Jabłoński, Z. M. Nowak, Wydawnictwo Instytut Śląski w Opolu, Opole 2005, s. 67-78.
4. L. Rubisz, *Debata europejska w Sejmie IV Kadencji. Polskie dylematy w obliczu globalizacji i integracji*, [w:] *Integracja europejska a globalizacja*, red. T. Wallas, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im Adama Mickiewicza w Poznaniu, Słubice 2003, s. 147-158.
5. L. Rubisz *Wartości polityczne polskiej transformacji ustrojowej*, [w:] *Polityczna obecność filozofii*, red. M. Szulakiewicz, Wydawnictwo Rolewski, Toruń 2002, s. 61-78.
6. L. Rubisz, *Politische Werte der Nationalgruppen in Polen und die Idee des vereinigten Europa*, [w:] *Die Idee des vereinigten Europa im deutschen und polnischen Perspektive*, red. C. Trosiak, T. Wallas, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań-Słubice 2002, s. 93-107.
7. L. Rubisz, *Mirosława Dzielskiego konstruktywny antykomunizm*, [w:] *Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*, red. K. Łabędź, M. Mikołajczyk, Katedra Politologii Instytutu Nauk Społecznych Akademii Pedagogicznej im. KEN w Krakowie, Kraków 2001, s. 395-403.
8. L. Rubisz, *Integracja europejska w programach partii politycznych w Polsce*, w: *Społeczno-ekonomiczne aspekty integracji*, red. M. Duczmal, Z. M. Nowak, W. Potwora, Wydawnictwo Instytut Śląski Opole, Opole 2000, s. 73-94.

18

9. L. Rubisz, *Europejska integracja wartości. Program lewicy polskiej a manifest socjaldemokratyczny T. Blaira i G. Schrodera*, [w:] *Europa i My. Polska i Polacy wobec integracji europejskiej*, red. W. Piątkowska-Stepaniak, L. Rubisz, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2000, s. 169-186.

10. L. Rubisz, *Odrodzona PPS wobec sowietyzacji systemu politycznego Polski powojennej*, [w:] *Niepodległość. Z historii polskiej myśli społecznej i politycznej*, red. W. Piątkowska-Stepaniak, L. Rubisz, Instytut Nauk Społecznych Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1999, s. 45-71.

Seria Wydawnicza „Człowiek i Polityka”

11. *Polityka lokalna. Właściwości, determinanty, podmioty*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Seria „Człowiek i Polityka”, red. E. Ganowicz, L. Rubisz, Toruń 2008, ss. 364.

12. *Idee – instytucje – demokracja. Instytucjonalizacja polskiej transformacji ustrojowej*, red. L. Rubisz, Wydawnictwo Adam Marszałek, Seria „Człowiek i Polityka”, Toruń 2006, ss. 348.

13. *Przywództwo polityczne. Teorie i rzeczywistość*, red. L. Rubisz, K. Zuba, Wydawnictwo Adam Marszałek, Seria „Człowiek i Polityka”, Toruń 2004, ss. 335.

14. *Grupy interesu. Teorie i działanie*, red. Z. Machelski, L. Rubisz, Wydawnictwo Adam Marszałek, Seria „Człowiek i Polityka”, Toruń 2003, ss. 431.

Studia regionalne – Śląsk Opolski

15. L. Rubisz, *Katolicko-społeczne inspiracje nauki i myśli politycznej Józefa Kokota*, w: *W służbie Śląska – Polski – Europy. Studia i szkice poświęcone Profesorowi Józefowi Kokotowi w stulecie urodzin*, red. D. Kisielewicz, A. Trzcielińska-Polus, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2016, s. 175-182.

16. *Cities In Transition. Urban Governance In Olomouc Region and Opole Voivodeship* red. E. Ganowicz, L. Rubisz, R. Sztwiertnia, Civipolis o.p.s., Olomouc 2013, ss. 184.

17. L. Rubisz, *Polityka lokalna. Analiza pojęcia*, [w:] *Polityka lokalna. Właściwości, determinanty, podmioty*, red. E. Ganowicz, L. Rubisz, Wydawnictwo Adam Marszałek Toruń 2008, s. 9-16.

18. E. Ganowicz, L. Rubisz, *Wielka transformacja i mała polityka. Postsocjalistyczny bagaż ekonomicznej monokultury w gminie Kietrz (Velká transformace a malá politika. Postsocialistická zátěž ekonomické monokultury v obci Kietrz)*, [w:] *Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej. Postsocjalistyczny bagaż i unijne realia (Opolské a Opavské Slezsko v Evropské Unii. Postsocialistická zátěž a unijni realie)*, red. B. Kozera i M. Lis, Opole 2006, s. 268-276.

19. P. Klimontowski, L. Rubisz, *Programy polityczne kandydatów z Opolszczyzny w pierwszych wyborach do Parlamentu Europejskiego (Politické programy kandidátů z Opolska v prvých vplbách do Evropského parlamentu)*, [w:] *Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich. Regiony i procesy integracyjne po wejściu do Unii Europejskiej (Opolské a opavské Slezsko ve směru evropských standardů. Regiony a integrační procesy po vstupu do Evropské unie*, red. M. Borák, Slezská univerzita Opava, Opava 2005, s. 88-94.
20. L. Rubisz, *Przemiany polityczne w Polsce a organizacje mniejszości niemieckiej na Śląsku Opolskim 1989 – 2000*, [w:] *Kontakty i konflikty etniczne w Europie Środkowej i Południowej. Fakty – interpretacje – refleksje*, red. T. Fałęcki, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2004, s. 319-328.
21. P. Klimontowski, L. Rubisz, *Determinanty aktywności politycznej liderów lokalnych w gminach miejskich Głubczyce i Głucholazy*, [w:] *Opolské a Opavské Slezsko ve směru evropských standardů*, Slezská univerzita Opava, red. M. Borák, Slezská univerzita Opava, Opava 2004, s. 32-40.
22. *Śląsk w myśli politycznej i działalności Polaków i Niemców w XX wieku*, (cz. I), Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, red. D. Kisielewicz, L. Rubisz, Opole 2001, ss. 227.
23. *Śląsk w myśli politycznej i działalności Polaków i Niemców w XX wieku*, (cz.2), Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, red. D. Kisielewicz, L. Rubisz, Opole 2004, ss. 219.
24. L. Rubisz, *Józef Kokot. Rzec o patriotyzmie praktycznym*, [w:] *Prof. dr hab. Józef Kokot twórca nowoczesnego Instytutu Śląskiego w Opolu. Życie i twórczość*, Wszechnica Górnośląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk im. W. Roździeńskiego w Katowicach, Katowice 2004, s. 9-22.

Przedłożone do oceny 24 publikacje tworzą całość, którą można określić jako spójną. Podobnie jak cykl 16 publikacji tworzących osiągnięcie naukowe łączy je myślenie o polityce i myślenie polityczne, w tym sensie także dwie subdyscypliny politologii. Z tą różnicą jednak, że w pracach wykazanych jako osiągnięcie naukowe widoczna jest dominacja autorskiego myślenia o polityce, więc teorii polityki, natomiast w pozostałych 24 pracach przeważa myślenie o polityce, zatem subdyscyplina – myśl polityczna; w pracach wykazanych jako osiągnięcie naukowe myślenie polityczne jest źródłem refleksji teoretycznej, natomiast w pozostałych 24 pracach teoria spełnia rolę narzędzia w analizie myślenia politycznego. Mimo, że z powyższych względów te 24 publikacje stanowią całość, to wyodrębniłem spośród nich dwie grupy do osobnego omówienia. Do pierwszej należą cztery tomy serii wydawniczej *Człowiek i Polityka* a do drugiej dziewięć prac, które wyróżniłem mianem *Studia Regionalne*.

Śląsk Opolski. Jeszcze raz zaznaczam, iż pod względem metodologicznym publikacje z tych grup są tożsame z resztą.

Jestem założycielem i kieruję pięcioosobowym zespołem redakcyjnym serii *Człowiek i polityka*, w ramach której ukazało się pięć monografii redagowanych, w tym cztery współredagowane bądź redagowane przeze mnie. Prawie dziesięć lat minęło od wydania ostatniej. Powodem jest zła opinia, która przyłgnęła do, tak zwanych, „zbiorówek” i znalazła swój wyraz w ich punktowej wycenie. Opinia częściowo zasłużona, bo nastąpiło rozmnożenie zbiorów pokonferencyjnych opatrzonych pojemnymi tytułami i złożonych z przypadkowych tekstów, które przyćmiły wieloautorskie, rzeczywiste monografie. Każda z prac tej serii wydawniczej była właśnie taką monografią z powodu sposobu w jaki odbywał się proces ich tworzenia. Przede wszystkim redakcja serii a następnie redaktorzy poszczególnych tomów precyzyjnie określali temat monografii, tworzyli jej w dużej części powtarzalną konstrukcję i dalej, do współpracy zapraszali nieprzypadkowych autorów poszczególnych rozdziałów. Autorzy zbierali się pod szyldem konferencji na spotkaniach w Kamieniu Śląskim, organizowanych przez Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego, na których prezentowali gotowe teksty lub ich projekty. Za każdym razem finałem tych zbiorowych dyskusji był kolejny tom Serii. We wszystkich tomach znalazły się całościowe opracowania zagadnień (grupy interesu, przywództwo polityczne, biurokracja, instytucjonalizacja idei politycznych, polityka lokalna), wówczas w polskiej politologii mało rozpoznanych. Serii *Człowiek i Polityka* poświęciłem osobne wśród 24 publikacji omówienie, ponieważ uważam ją za ważne, autorskie i współautorskie osiągnięcie naukowe.

Również osobnym omówieniem łączę dziewięć publikacji, dla których wspólnym mianownikiem jest region Śląska Opolskiego. Kilkudziesięcioletnią tradycją opolskich nauk społecznych i humanistycznych są badania regionalne – śląskoznawstwo. Kształtujące się w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku środowisko opolskich politologów wyrosło albo dołączyło do tej tradycji, zwykle częściowo, jak w moim przypadku. Znalazło też partnerów w tych badaniach na Śląskim Uniwersytecie w czeskiej Opawie oraz Uniwersytecie w Ołomuńcu. Cztery z dziewięciu publikacji w zakresie studiów regionalnych i śląskoznawczych, których jestem współautorem powstało we współpracy z partnerami czeskimi. Na uwagę zasługuje wydana w Ołomuńcu praca *Cities In Transition. Urban Governance In Olomouc Region and Opole Voivodeship*, która jest efektem badań w ramach grantu finansowanego przez czeskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych (grant ten omówię poniżej jako inne osiągnięcie naukowo-badawcze). Trzy inne publikacje, w tych przypadkach opolsko-opawskie, dotyczą: aksjologicznych motywów aktywności politycznej liderów

lokalnych, programów wyborczych kandydatów w wyborach samorządowych oraz zderzenia się realiów opolskiego miasteczka z transformacją ustrojową. W każdym z tych trzech tekstów, oprócz dominującej, opartej na źródłach faktograficznych i ankietowych narracji opisowej, znalazła się wyjaśniająca je refleksja teoretyczna. Wśród prac śląskoznawczych wyróżnić chcę także dwie publikacje pod wspólnym tytułem *Śląsk w myśli politycznej i działalności Polaków i Niemców w XX wieku*. Bohaterami tych prac jest razem czterdziestu polityków i działaczy społecznych, uczonych i duchownych myślicieli politycznych, którzy w poprzednim wieku śląskich dziejów, w stosowny dla swojego statusu sposób, manifestowali poglądy o społeczno-kulturowym i politycznym fenomenie Śląska. W tym przypadku światopoglądowe czy ideowe inspiracje nie wyznaczały podziałów, jak to się dzieje w tradycyjnej myśli politycznej. Miały na nie tylko ewentualny, drugoinstancyjny wpływ. Polityczne myślenie o Śląsku wyznaczały tu: po pierwsze autoidentyfikacja narodowościowa – Polak czy Niemiec oraz autoidentyfikacja, którą nazwałbym etniczno-narodowościową – Ślązak, polski Ślązak, niemiecki Ślązak. Śląskoznawczy nurt moich zainteresowań naukowych wyróżniłem osobnym omówieniem, nie tylko ze względu na miejsce zamieszkania i aktywności zawodowej, ale również dlatego, że śląski fenomen uważam za poznawczo atrakcyjny obiekt badań politologicznych.

W podsumowaniu obydwu omówień publikacji – wykazanych w cyklu oraz wykazanych jako pozostałe do oceny – chciałbym dodać, że łączna liczba ich cytowań według bazy Web of Science wynosi 71 a Indeks Hirsha według bazy Web of Science - 4.

2. Wykaz i omówienie innych osiągnięć naukowo-badawczych

Podobnie jak w przypadku publikacji, do oceny przedstawiam tylko te osiągnięcia naukowo-badawcze, które uważam za ważne w moim dorobku.

- Członkostwo w zespole redakcyjnym czasopisma „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”. Od 2007 do 2013 roku, jako redaktor w dziale teorii polityki i metodologii badań politologicznych oraz czasowo redaktor w dziale myśl polityczna, zajmowałem się przygotowaniem wstępnych recenzji kwalifikujących oczekujące teksty do właściwej recenzji. Uczestniczyłem również w cyklicznych spotkaniach całego zespołu redakcyjnego, na których omawiana była strategia czasopisma, standardy publikacyjne i edytorskie oraz zawartość kolejnych numerów.

- Kierowanie zespołem redakcyjnym „Serii Wydawniczej Człowiek i Polityka”. O samej pięciotomowej Serii pisałem już wyżej. W tym miejscu tylko dodam, że trzech członków z pięcioosobowej redakcji występowało w roli redaktorów lub współredaktorów

pięciu kolejnych tomów. Warto też nadmienić, że wszystkie tomy można określić jako wielkonakładowe, zwłaszcza tom pierwszy, który został wydany w kilkutyśiecznym nakładzie i był wykorzystywany również jako podręcznik akademicki.

- Współkierowanie badaniami w ramach grantu międzynarodowego „Proměny měst: demokratické vládnuti v Olomouckém kraji a Opolském vojvodstvi” fundowanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej. Na zlecenie dwunastoosobowego zespołu politologów przeprowadzone zostały badania ankietowe obejmujące tzw. autorytety regionalne oraz działaczy samorządowych w pięciu miastach regionu ołomunieckiego oraz pięciu regionu opolskiego. Wyniki tych badań zostały opublikowane w pracy „Cities in Transition. Urban Governance in Olomouc Region and Opole Voivodeship” w 2013 roku.

- Sześciomiesięczny staż zagraniczny (od 01. 09. 2015 do 28. 02. 2016 na Uniwersytecie Ivana Franki we Lwowie), który finansowany był przez fiński University of Turku w ramach programu Mobilities for Innovation and Development. Program naukowy stażu wyznaczał temat – „Europeizacja Ukrainy. Budowanie narodu politycznego”. Realizując go, brałem czynny udział (referaty) w dwóch konferencjach międzynarodowych organizowanych przez Wydział Stosunków Międzynarodowych lwowskiego Uniwersytetu, uczestniczyłem w seminariach w ramach katedr filozofii i nauk politycznych oraz w spotkaniach z politykami, osobistościami nauki i kultury. Przeprowadziłem też 30-godzinny cykl otwartych wykładów dla studentów i doktorantów.

- Ekspertyza „Koncepcja triangulacji metod w badaniu rynku społeczno-politycznego a problem optymalizacji decyzji w zakresie w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na poziomie lokalnym. Od badań ankietowych do algorytmicznej analizy danych” sporządzona (2018 r. 20 stron) przez czteroosobowy zespół, którego byłem członkiem. Ekspertyza została sporządzona w ramach komercjalizacji badań naukowych z funduszy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jej celem było opracowanie metodologii badawczej służącej wykonaniu zleconego Uniwersytetowi Opolskiemu przez Prezydenta Miasta Opola badania, dotyczącego powiększenia miasta Opole. Takie badanie zostało wykonane i znajdzie swój wyraz w przygotowywanej publikacji książkowej

- Ekspertyza „Polityczno-prawne skutki utworzenia Partii Mniejszości Niemieckiej” sporządzona na 10 stronach w 2003 roku na zlecenie Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej. Instytucja zamawiająca oczekiwała, że wyliczę naukowo uzasadnione argumenty przemawiające za i przeciw powołaniu reprezentacji politycznej mniejszości niemieckiej w Polsce, lub tylko na Śląsku w formule partii regionalnej, będącej polityczną emanacją Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców Na Śląsku. Opierając się na literaturze

dotyczącej teorii partii politycznych oraz własnym rozeznaniu realiów ogólnopolskiej i regionalnej sceny politycznej, sporządziłem katalog argumentów przemawiających za i przeciw takiej inicjatywie politycznej.

Lech Kukla